

Praha caput regni I

Trpím komplexy, přátelé – jistě, ano, jak jinak, zalykám se svou hrdou láskou k černému městu na severu Moravy, které mi nikdo (ani Rafaj³⁵) nevezme a které protíná Ostravice, a tudíž mi je nevezmou ani Poláci, neboť odjakživa tvrdili toliko OSTRAVICA – GRANICA (ovšem já jim, Polákům, nehodlám vydat ani píd' své země za Ostravicí, své země slezské, i ta Slezská Ostrava hned za řekou je moje, ale i dál, Petřvald potažmo Pičvold, Karviná – Z kunkaj idžeš? Z Kurvyně do Pičvolda, říká místní idiom – Orlová až k evangelickému kostelu, kde už dávno nikdo nezná dědečka Macuru, který věřil a přesvědčoval, že stačí napsat Orlová-Macura a dopis dojde, stejně jako chlop Křistek z Bezručovy básničky nevydám své Lazy³⁶, svou Dombrovou, či jak Čehúni říkají Doubravu, prostě nedám nic, ze skály na těšínském pomezí vyskočím jako ošklivý, škaredý věstec, rozmáchnu se pravici k azuru a zavolám na ně, na Poláky, přes vodu z Českého Těšína do Polského Těšína hrdě a neústupně POLAK, POLAK MA NA ŘITI BOLAK a nic nevadí, že se mi odtamtud ozve ČECH, ČECH, MA NA DUPĚ PLECH, neboť tak se to patří, tak to bude v pořádku). Nu ano, mám ji rád, Ostravu, ale když vidím, jak přítel a bratr Petr³⁷ začal své vzpomínání v Praze 10 a pořád je svými vzpomínkami v Praze 10, zatímco mně už pomalu dojde (ještě ne, ještě ne) ostravský dech, a až Petr vyřídí Prahu 10, zbude mu Praha 9 a pak Praha 8, potom Praha 7 myslím (matematika nebyla moje silná stránka), a než se prokouše k Praze 1, budu už já se svým vzpomínáním docela na dně – to pak mě jímá lítost a závist a mám ty výše zmíněné komplexy. A tedy odbočka neboli digrese, aby Petr věděl, abyste věděli, Pražáci, že i já mohu hrdě zazpívat (na melodii „Das muss ja prächig sein, / dort möcht ich bin! / Ja nur ein Kaiserstadt, / ja, nur ein Wien!“³⁸) své „Ach, v Praze je krásně, ach, Praha je má! / Prahu, ach! celý svět Prahu nemá!“. A kdo

35) Může být myšlen Oldřich Rafaj (1934–2010), mj. šéfredaktor *Literárního měsíčníku*, nebo jeho dvojče Miroslav Rafaj (1934–1987), šéfredaktor nakladatelství Profil.

36) Z básně „Lazy“ ze *Slezských písní*.

37) Myšlen Petr Kovařík.

38) Ze hry Adolfa Bäuerleho *Aline oder Wein in einem anderen Weltteile* (1820).

ví, chlapi, budete-li zpívat se mnou, budete-li tu krásnou píseň znát, zdali se vůbec k vám do Vršovic nebo kam donesla.

Tedy já a Praha? Už odedávna, odedávna. Stalo se jednou, do Ostravy se to proslechlo, že prý se kdesi tam, v dalekých Čechách, kde se (když už jsme u těch písniček) zpívá ono přeslavné *Kde domov můj* a ne to naše šlonzské, skromné *Šedži mucha na ščeně, šedži a špi*, rozhodli slavit výročí Pionýra, deset let či kolik, došlo to až na naši školu, a protože, jak jinak, jsem byl vzorný pionýr (to zdůrazňuju jenom proto, aby se někdo nechlubil, že má VUML³⁹ třeba) a velký pionýrský funkcionář, na košilce samá nálepka a etiketka, vedl jsem skupinovou kroniku, a tudíž jsem byl ve skupinové radě, a byl jsem tak krásný, že mě jednou, za odměnu, vyfotografovali i před okresním nebo krajským, už nevím, pionýrským praporem, měl jsem jet do Prahy já. A jel jsem.

Pan učitel, který současně dělal skupinového vedoucího, nechal zakoupit několikakilovou měňavou vázu z těžkého oloveného skla, napsal dopis, který začínal slovy „Pane prezidente“ (vím, že jsem se ho tenkrát po pionýrsku optal, upřímně udivený, jestli pan prezident není ve straně; té naší, bratře Petře, té naší...). Ale pan soudruh učitel mě ujistil, že se to tak patří (to u nás v Karviné, na New Yorku bychom vždycky psali „Soudruhu prezidente, čest práci...“), dal mi dopis do jedné ruky a vázu, několikakilovou, do druhé, oblékl jsem si pionýrské šatečky a uvázal pionýrský šateček a šel jsem na nádraží, kde se to už hemžilo pionýrskými šatečkama a šatečkama, a vlak se rozjel, byl to přirozeně zvláštní vlak, na každé stanici se otevírala okna a volalo se z oken a do oken, my jsme na ně volali, kolik jsme nasbírali surovin, hurá, a oni do nás zase hustili, kolik nasbírali surovin oni (vzpomněl jsem si na ty výjevy, když jsem posledně v Tallinnu viděl dobře udělaný estonský film o tallinnské olympiádě, jehož ústředním motivem byla paradoxní a zřejmě – či jednoznačněji – nepochybně parodovaná pouť olympijského ohně: Moskva – Tallinn). A mezi těmi slavnostními okamžiky se povídalo o leccems a došlo i na sprosté anekdoty (kupříkladu jak Hurvínek s Máničkou jedli na půdě pomeranče a stříkalo to až dolů na Spejbla, anebo o tatínkovi, kterému synáček přinesl nočníček, aby nemusil čůrat do maminky a tak), což mi připadalo nepatřičné a jaksi nehodno velkého okamžiku. A přijeli jsme do Prahy a hrála kutálka a my nastoupili do autobusu a volali

39) VUML – Večerní škola marxismu-leninismu.

jsme hurá a mávali a autobus jel Prahou a to všude kolem (dvě nohy, dvě ruce, jedna hlava) byli Pražáci, byla Praha, v té chvíli již setmělá, a já se díval ven skrz sklo na Pražáky a Pražáci mávali, neboť to oni umějí, a my mávali na ně, jako že to taky umíme, a musím přiznat, že jsem mezi těmi Pražáky nikde neviděl Vladimíra⁴⁰, jak právě ušklbil pětikačku na Koreu, ani bratra Petra, jak tiskne pětiletou tvářičku ke sklu nemocnice na Bulovce, aniž pak ti lidé kolem vypadali na zákazníky Honzovy, ale chápu, že to rozhodně nijak nedokazuje, že byste si své memoáry nějak vymýšleli, proboha, to ne. Asi jsme jeli jinudy. Jaksi.

V Praze jsem viděl mnoho zajímavého: ohňostroj na svahu letenské pláně, kdesi nedaleko někdejšího Stalinova pomníku, první neony na Václavském náměstí, protože u nás v Ostravě se to nevedlo, a také světelné noviny, které tenkrát na Václaváku byly. Byl jsem zaveden do Leninova muzea a na Vítkov. Byli jsme na Staroměstské radnici a dole pod ní byla jakási barevná sláva. Byli jsme leckde, jenom u pana prezidenta Novotného jsme nebyli, tam byli jiní, bezpochyby významnější, kteří nasbírali ještě více surovin a vytáhli z hořících domů více babiček.

Mrzelo mě to, a navíc mě tížila několikakilogramová olověná váza. Neustále jsem tu věc projednával s naším vedoucím, ale pořád se to odkládalo, až nakonec vedoucí mou vázu převzal, že ji předá zase kamsi dál, a pak mi řekl, že ji dali za nás za všechny Barákoví⁴¹. Váhal jsem, jestli je to tak dobře, ale nakonec jsem si řekl: Barák jako Novotný, to vyjde nastejno.

Baráka jsem za svého pražského pobytu také viděl, dost se mi líbil, protože byl samá legrace, neustále vyprávěl jakési historky a šprýmovně prchal před reportérkou z rozhlasu, která to chtěla točit, a byl takový docela fajn a k lidu. Když jsem se pak vrátil po týdnu do Ostravy (a zase nám všichni mávali, i strážníci na křižovatkách, co si kvůli nám pořídili bílé návleky, a autobusy nás přivezly k nádraží, kde už zase čekal zvláštní vlak, či spíše zvláštní vlaky), oznámil jsem skupinovému vedoucímu panu učiteli, jak se to s tou vázou sběhlo, byl trochu zklamaný, ale mávl nad tím rukou. Tím byla celá ta záležitost docela uzavřená, alespoň jsem si to myslel. Jenomže pak časem

40) Tj. Vladimíra Novotného.

41) Rudolf Barák (1915–1995), ministr vnitra a místopředseda vlády, v roce 1962 byl obviněn ze zpronevěry, vyloučen z KSČ a odsouzen za sabotáž k 15 letům vězení; rozsudek byl posléze zrušen jako nezákonný.

Baráka zavřeli a já si řekl: proboha, a já mu dal vázu. A ještě jsem si říkal: takový milý pán, a tak byl k lidu. Ale teď, když už nad tím uvažuji z odstupu, si povídám: třeba to bylo kvůli té nešťastné váze, která patřila panu prezidentovi. A on se jí tak (mým přičiněním) neprávem zmocnil. A panu prezidentovi se to ovšem doneslo. Protože takové věci se vždycky donesou.

Vidíte: jen chvilku jsem byl v Praze a už jsem zasáhl do jejích dějin politických. Příště vám vypovím o své druhé cestě do Prahy, kdy jsem zasáhl do jejích dějin literárních.

Praha caput regni II

Kamarádi, čtvrtek je až zítra, abych zapil svůj žal, své bezbřehé zoufalství nad jedním z vás kamarádů, a mám sto, tisícero chutí místo slibované druhé kapitolky pražské napsat drobný medailónek na téma Vladimír Novotný aneb Dávno jsem ho prohlédl a začínalo by to odhalením, jak prachbídně hrával ten fotbalový heretik a nesnášenlivec kdysi za fakultních dob svou ďábelskou hru s kulatým míčem, jak válčil, jak emigroval do Olomouce, jak zlopravěstně se proslavil na Rusi, jak se živil všelijak, jak zakládal Baltský svaz jen proto, aby v něm posléze založil opozici (protože o to mu vždycky šlo: o pozici), jak rozvrátil několik českých časopisů, vystudoval VUML, nenosí tetretričko a stal se velkým zvířetem v Odeonu jenom proto, aby mě pak ničil nadšenou recenzí na můj nevinný výbor z Wolkra⁴², v němž shledal před tváří ohromeného národa, že Wolker byl Němec, skaut, sokol a že jeho *Těžká hodina* je strašná konina, což poznal ba i Vančura. Ano, toto téma by mě lákalo v této chvíli, kdy zemědělci přijíždějí do Prahy vykoupit poslední zbylé výtisky *Zasvěcování srdce* (jeden z posledních si koupil i sám Rzounek⁴³ a škrtná do něho červenou tužkou, u slova skaut si dělá otazníček, u slova sokol dva, u koniny tři tučné vykřičníky), kdy už od včerejška drnčí telefony v nakladatelství Československý spisovatel, Pilař⁴⁴ podpisuje Šmoldasovi⁴⁵ propuštění na hodinu pro ztrátu důvěry a Štěpán Vlašín⁴⁶ píše do *Rovnosti* pevnou rukou, která se nezachvěje, stať *Dosti Macury* (a to ještě Novotný tvrdí, jak má ve zvyku, že mi ve výboru chybí báseň V parku před polednem, přestože tam je, jak ináč: na straně 79). Ale můžu já v takovém rozpoložení mysli psát o kamarádovi (byť mi dluží 10 hesel

42) Novotného recenze na Macurou sestavený výbor *Zasvěcování srdce* vyšel v *Zemědělských novinách* (5. 1. 1985, č. 4, s. 5) pod názvem „Wolker po dvaceti letech“.

43) Vítězslav Rzounek (1921–2001), za normalizace vedoucí katedry české literatury FF UK v Praze.

44) Jan Pilař (1917–1996), v osmdesátých letech ředitel Československého spisovatele.

45) Ivo Šmoldas (*1955) byl odpovědným redaktorem zmíněné knihy.

46) Štěpán Vlašín (1923–2012), do roku 1989 vedoucí brněnské pobočky Ústavu pro českou a světovou literaturu, též vedoucí pražského oddělení teorie literatury.

do Slovníku)? Musím to naopak v sobě zlomit, překousnout a psát jak se patří o Praze, vždyť jsem to přece slíbil: tedy jak jsem zasáhl do jejich dějin literárních (a just od svého zalykavého fanfarónství neuhnu, just ne).

Tož sem s tou historií. „Nalej, stará, čerstvého do číše / a vy kluci poslouchejte tiše, / já ji zazpívám.“⁴⁷

Stalo se tak kdysi v listopadu roku 1961: Autoři v povijanu byli obesláni do Prahy, v Klánovicích u Prahy se tam konalo školení mladých literátů a jiných umělcův a my tam jeli ve dvojici s Mirkem Stonišem, velkým učitelem. Byl jsem tehdy obzvlášť mladý a krásný, protože mi bylo šestnáct jar, česal jsem se úhledně na pěšinku a vpředu mi to házelo takovou něžnou vlnku ke straně. A chodil jsem v takovém velkém kostkovaném kabátu s velikýma klopama. Prostě toto nevinné šestnáctileté stvoření, které v Praze tehdy poprvé okusilo černého piva, protože to se v naší černé Ostravě nevedlo, bylo najednou vrženo do bohémského doupěte, kde nebylo šestnáctiletých a kde k benjamínkům společnosti patřili, pokud mě paměť nešálí, Jana Štroblová, Václav Hons, Miloň Čepelka a Vladimír Kafka⁴⁸ a vedli spolu – jak by řekl Rafaj – blazeované intelektuálské hovory. Zcela mě tenkrát ohromilo, že vlídně zahovořili o Věnceslavu Juřinovi, který pro nás v Ostravě znamenal přímo ztělesnění nezdravého literárního konzervativismu. Popravdě, cítil jsem se tam tenkrát nedobře, velice depresivně, nejradši bych byl zase zpátky doma v Ostravě, ale bylo to týdenní školení a bylo třeba vytrvat. Ještě si odtamtad pamatuju jistého malíře odkudsi z Mostu, byl už (z mého tehdejšího šestnáctiletého pohledu) dost letitý, stýskal si nad tím, jak je těžko osamělému umělci na Severu, jak nelehké je dělat na Mostecku kulturu, a obcházel všechny s fotografiemi svých betonových prolézaček, mamutích a obludných, který i se hlásil nesměle k jakési syntéze umění bytostně humanistického, sloužícího lidem, či vlastně dětem, a umění abstrakcionistického, jež, jak známo, viselo tehdy ve vzduchu. Ze všech školení mi utkvěla v hlavě jenom teze jistého euforického soudruha, myslím, že to byl náměstek ministra

47) Citát z Havlíčkova *Krále Lávy*.

48) Jana Štroblová (*1936), básnířka a prozaička. – Václav Hons (*1938), básník a překladatel, za normalizace autor písňových textů a prореžimní autor. – Miloň Čepelka (*1936), básník a herec Divadla Jára Cimrmana. – Vladimír Kafka (1937–2005), básník, zaměňován též za překladatele z němčiny a redaktora nakladatelství Mladá fronta (1931–1970).

kultury, který vytyčil tezi, že nelze vyrobit z komunistů umělce, a že je tudíž třeba vyrábět z umělců komunisty, z čehož měli všichni přítomní, dozajista i Hons, Štroblová, Čepelka a Kafka, velkou radost, byl ostatně rok 1961 a ve vzduchu toho viselo povícero, v těch velmi vlídných a liberálních slovech na všechny dýchla nová epocha. Ten soudruh z ministerstva také říkal, že se bude stavět skrz celým Československem dálnice Praha – Brno – Bratislava a pak dál, kdo ví, třeba až kamsi do Čierne pri Čope, a on si ji tehdy představoval moc krásně: kolem celé dálnice prý budou postaveny sochy, snad každého sto metrů bude stát na dálnici nějaká socha, bude to cosi na způsob Via Appia, obrovská galerie v přírodě, a každý region, který dálnice protne, dodá své sochy, sochy svých umělců, regionálně příznačné a skvoucí. A ten výtvarník z Mostu moc litoval, že dálnice nepovede hned zkraje také Mostem, ale soudruh náměstek ho ujistil, že časem i Mostem povede ta krásná silnice na způsob italské Via Appia, až se uklidnil, seděl pak s očima mírně lesklýma a vytřeštěnýma a už viděl své obrovské sochy dělníků, rolníků i jednotlivých exemplářů pracující inteligence, stejně jakož i mamutí, užitečné betonové prolézačky, jak lemují superdálnici Most – Praha a vypovídají o skryté vnitřní povaze mosteckého regionu.

Jinak nám toho s Mirkem Stonišem v paměti asi moc neutkvělo, Stoniš byl jinak skvělý, zůstal mým věrným průvodcem i na výpadech do Prahy (zdá se, že se v tom bohémském doupěti mladých umělců zbudovaném v Klánovicích také necítil dvakrát příjemně), chodili jsme spolu Prahou (to jsem ještě netušil, že se s ní docela později sžiju) a já stál po jeho boku, i když hledal v klenotnictví (jak rozmařilé) jakýsi šperk pro svou ženu. Jmenovala se Taťána, vlasy měla dlouhé, barvy světlého jablečného moštu, byla velice krásná (z pohledu mých šestnácti let dozajista), vzhlížela k Mirkovi velice obdivně, četla jeho povídky ještě za tepla, přestože nebyla zrovna to, čemu se říkává intelektuálka; to nádherné stvoření pracovalo, nepletu-li se, jako servírka či co. Takže jsme kupovali pro ženu Taťanu šperk, popíjeli černé pivo nahoře v Bílé labuti a courali nočními ulicemi (už náležitě proškolení).

Do literárních dějin pražských jsme pak zasáhli vlastně až těsně před odjezdem, kdy jsme se trochu unudění vytratili ze společného mejdanu v klánovickém přednáškovém sále dřív, a protože jsme neměli co na práci, odmontovali jsme od všech klíčů takové ty těžké dřevěné přívěsky s čísly, jak na hotelových klíčkách bývají, a pečlivě je

všechny prohodili. A šli jsme spokojeně spát, potěšeni, že jsme alkoholikům připravili náročný noční rébus. Kdesi tady, tímto mnohознаčným gestem, vnitřně optimistickým, bytostně pozemšťanským a současně loajálně spořádaným (my totiž spali zavčasu a sladce) se tvořil ismuismus.

A poučení, Vladimíře? I poučení jest. Že totiž Bůh neponechává srandičky bez trestu. Druhého dne jsme dostali letenky a rozletěli se s Mirkem do Ostravy, letěl jsem poprvé v životě letadlem. Do Ostravy jsme však nedoletěli, nastala vánice, napadlo půl metru sněhu, letadlo nouzově přistálo v Brně a odtamtud se s námi vydal na pouť k Ostravě autobus. V autobusu se porouchalo topení, seděl jsem oblečen do dvou sak, v teplákách, ve svetru i v kostkovaném kabátě s velkýma klopama, u Jičína jsme museli autobus už tlačit a podkládat mu kola. Skončili jsme v Suchdole. Odtamtud nás ráno odvezl do Ostravy osobní vlak.

Milý Honsi, paní Štroblová, Čepelko, Kafko a vy všichni, za sebe i za Mirka Stoniše slibuju, že to už nikdy neuděláme, svede-li nás osud ještě někdy na společném školení.